

Організація роботи психолога із випадками сексуального насильства щодо дитини

Автори: Наталія ПАШКО, Анна КОЗЛОВА

Важливим при наданні допомоги дітям, які зазнали сексуального насильства, є координація дій спеціалістів та суб'єктів реагування. Дотримання чітких алгоритмів дій допоможе забезпечити найкращі інтереси дитини та надати їй якісну психологічну допомогу.

Отож, якою є послідовність дій, якщо до психолога надходить інформація про випадок сексуального насильства.

1 Збір інформації про випадок.

Коли до психолога надходить запит на роботу з дитиною, яка зазнала сексуального насильства, перш за все, необхідно провести збір інформації про випадок (додаток 1) та переконатися, що особа, яка до вас звернулась, дійсно є "першоджерелом" цього запиту, а також дізнатися про вік дитини, місцезнаходження, осіб, які є її законними представниками, фактуру того, що трапилось з дитиною.

2 Проведення консультації з батьками/особами, які їх замінюють.

Приступаючи до роботи із випадком, перш за все, психолог починає свою роботу з батьками або особами, які їх замінюють. Зустріч може бути проведена в онлайн або офлайн форматі. На цій зустрічі психолог: (1) інформує батьків або осіб, які їх замінюють, про принципи роботи та порядок реагування на випадки насильства над дитиною; (2) допомагає стабілізувати стан батьків та надає рекомендації щодо підтримки дитини (додаток 2); (3) узгоджує подальшу роботу з дитиною (додаток 3), яка може мати наступні напрями: надання першої психологічної допомоги; проведення опитування дитини та підготовка до надання свідчень; організація подальшої психологічної роботи з дитиною щодо наслідків сексуального насильства.

3

Проведення зустрічі з дитиною.

Перша зустріч психолога з дитиною здійснюється з метою оцінювання її стану, надання першої психологічної допомоги, у разі необхідності. При роботі з дитиною важливим є ведення протоколів* консультації з подальшим їх збереженням. У разі наявності запиту батьків або провоохоронних органів – психолог може надати довідку/висновок за результатами роботи з дитиною.

4

Психологічне супроводження та підготовка дитини до слідчих (розшукових) дій.

Якщо зараз відбувається процес фіксації свідчень в рамках кримінального провадження, то психологом може здійснюватись психологічна едукція, інформування батьків та дитини про те, що відноситься до процесу фіксації свідчень в рамках кримінального провадження (Методичні рекомендації щодо організації роботи з дітьми за методикою «Зелена кімната» для слідчих та ювенальних поліцейських <https://cutt.ly/cTWBhar>).

Чого **не варто** робити психологу, коли відбувається допит / опитування та інші слідчі (розшукові) дії в рамках кримінального провадження:

- ✘ розпитувати дитину про події, які з нею сталися (насильство);
- ✘ здійснювати психотерапію;
- ✘ здійснювати психологічну роботу з дитиною, якщо вона продовжує бути в “полі зору кривдника” і ситуація насильства продовжується;
- ✘ негативно налаштовувати дитину щодо дачі свідчень та/або спеціалістів, які будуть працювати із дитиною в рамках кримінального провадження;
- ✘ надавати дитині та батькам обіцянки щодо того, як буде відбуватись процес розслідування та реабілітації дитини тощо.

* Документацію та протоколи роботи психолог веде у відповідності до тієї організації, в якій він працює. Якщо психолог має приватну практику, то він може самостійно розробляти необхідну для роботи документацію.

5

Особливості проведення слідчих (розшукових) дій за участю дитини.

Важливо розуміти, що у процесі проведення слідчих (розшукових) дій із дитиною психолог, за згодою батьків, може надати інформацію про стан дитини, протокол здійснених консультацій іншому психологу, який буде проводити опитування / допит. Якщо батьки не дають згоду про надання інформації про дитину, то, у випадках запиту правоохоронних органів, психолог буде зобов'язаний її надати (ст. 93 КПК України).

Важливо! Не рекомендується, щоб психолог, який здійснював роботу із дитиною та батьками, брав участь у слідчих (розшукових) діях за участю дитини, оскільки поєднання функціональних ролей психолога може ускладнити або надання свідчень, або подальшу психологічну роботу з дитиною.

6

Психологічна реабілітація дитини щодо наслідків сексуального насильства.

Опрацювання травмувального досвіду можливе за умов перебування дитини в безпечному та стабільному середовищі, в інших випадках психолог може працювати у напрямі стабілізації психо-емоційного стану дитини.

Інформаційний протокол про обставини події

Дата заповнення _____

ПІБ дитини (за наявністю)

Вік дитини _____

Контактна особа щодо кейсу (ПІБ, телефон)

Фабула події (яку інформацію відомо про те, що сталося з дитиною)

Звідки прибула дитина

Куди прибула дитина (місто та заклад)

Хто супроводжує дитину (батьки, опікуни, родичі, інші особи номер телефону)

Фізичний стан дитини

Особливості лікування (наприклад: чи потребує дитина операції та які особливості лікування, як довго перебуватиме в лікарні)

Можливість роботи психолога з дитиною (так/ні)

Якщо відповідь на попередній пункт "Так", то чи є можливість роботи психолога у місці, де перебуває дитина?

Додаткова інформація

Протокол проведення консультації з батьками/особами, які їх замінюють

Принципи роботи психолога

Під час бесіди з батьками/особами, які їх замінюють, психолог інформує про етичний кодекс психолога, з урахуванням обставин, це може бути зроблено в усній формі, окрім того, може бути складено письмовий договір про надання психологічних послуг. За основу може бути взято Етичний кодекс, прийнятий організацією, в якій працює психолог, Етичний кодекс психологів України, прийнятий на I Установчому з'їзді Товариства психологів України 20 грудня 1990 року в м. Києві, або Етичний кодекс психолога Національної психологічної асоціації.

Порядок реагування на випадки насильства над дитиною

Психолог інформує батьків/осіб, які їх замінюють, про те, що принцип конфіденційності може бути порушений у випадку, якщо стає відомо про загрозу життю та здоров'ю дитини або якщо вона зазнала насильства. У такому випадку психолог має право самостійно повідомити до правоохоронних органів про насильство над дитиною (згідно ч. 2 ст. 136 Кримінального Кодексу України, ст. 10 Закону України "Про охорону дитинства", ст. 3 Конвенції ООН Про права дитини, Постанови КМУ від 1 червня 2020 №585 "Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах").

Стабілізація стану батьків/осіб, які їх замінюють

1. Інформування про те, що:

- дитину травмує не стільки сама ситуація насильства, скільки реакція батьків (або найближчого оточення) або взагалі її відсутність;
- реакції батьків є типовими на події, які трапились дитиною.

2. Орієнтування щодо дій та реагування батьків/осіб, які їх замінюють:

- Особливості взаємодії з дитиною: не розпитувати і не ставити під сумнів те, що дитина розповідає (бо це може травмувати її та унеможливити свідчення дитини); відслідковувати власну емоційну реакцію на повідомлення дитини (якщо вона сама розповідає про обставини події); відслідковувати реакції і поведінку дитини та не сварити її за це (складна поведінка дитини може бути наслідком насильства над дитиною); не вести розмов про обставини подій з дитиною у її присутності; бути обережними із тілесними дотиками і запитувати дитину, чи можна її торкнутися/обійняти та чого дитина потребує зараз; не надавати дитині обіцянок (наприклад, "Ти розкажи, його посадять"); надавайте дитині поступово інформацію про процес розслідування.

- Важливість повідомлення до правоохоронних органів: дитині важливо зняти "Гриф секретності"; ідентифікувати те, що сталося з нею, як злочин, а не власну провину; дитині важливо бачити реакцію дорослих та світу в контексті відновлення довіри до світу, відновлення власних кордонів що таке "добре" та "погано". Повідомити про факт насильства батьки можуть звернувшись до територіальних відділів поліції, прокуратури (до ювенальних прокурорів) або за посиланням <https://warcrimes.gov.ua/> у разі, якщо злочин, який скоєно щодо дитини, є воєнним злочином.

- Важливість надання дитині психологічної допомоги та підтримки з метою опрацювання травмувального досвіду та відновлення психоемоційного стану.

Згода на проведення психологічної роботи з дитиною

Згода

Я, _____мати/
батько ПІБ дитини ПІБ/особа, яка їх замінює, _____року народжен-
ня, даю згоду на проведення психологічної роботи
_____ПІБ спеціаліста з
дитиною _____ПІБ дитини,
_____дата народження, зокрема без моєї присутності.

Мені роз'яснено принципи та алгоритм роботи психолога, а також те,
в якому випадку може бути порушено принцип конфіденційності.

Також, даю згоду на відео / аудіо фіксацію під час зустрічей з дити-
ною, у разі необхідності (зазначається у випадках, якщо батьки дають
на це згоду).

Дата

підпис